

IA GENBERG

ELS DETALLS

Traducció de Jordi Boixadó

Empúries

narrativa

Ia Genberg

Els detalls

Traducció del suec de Jordi Boixadós Bisbal

Editorial Empúries

Barcelona

Primera edició: febrer del 2023

Títol original: *Detaljerna*

© Ia Genberg, 2022
Publicat per acord amb Salomonsson Agency

© de la traducció: Jordi Boixadós Bisbal, 2023

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664 — 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Grup62
DIPÒSIT LEGAL: B. I. 520-2023
ISBN: 978-84-18833-70-0

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix
una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals
perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu
i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia
creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant
la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.
Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com
o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

I

JOHANNA

Després d'uns quants dies amb el virus al cos m'agafa una febrada i se m'acut rellegir una novel·la en especial, i fins que no em fico al llit i l'obro, no entenc per què. A la guarda del llibre, escrit a mà amb bolígraf blau i en un estil inconfusible, hi diu:

20 de maig del 1996

Cura't aviat.

Ens esperen creps franceses i sidra a la Fyra Knop.

Ja tinc ganes que hi tornem a anar.

Petons (que m'estimaria més fer-te als llavis),

Johanna

Llavors jo tenia la malària, que havia enxampat un parell de setmanes abans per culpa de la picada d'un mosquit de l'Àfrica Oriental en una tenda vora el Serengueti. Em vaig trobar malament quan vam tornar a casa, i em van ingressar a l'hospital de Hudiksvall sense que ningú entengués per què s'enfilaven tant els valors de la meva analítica, i quan al final em van fer el diagnòstic, tots els metges del centre feien cua per veure aquella dona de la infecció exòtica. Darrere el front m'hi cremava una foguera, i cada matí a trenc d'alba em despertaven els meus propis panteixos i un mal de cap com no havia tingut mai. Després del viatge a l'Àfri-

ca Oriental havia anat directament al Hälsingland a saludar el meu avi, que s'havia de morir aviat, i en canvi vaig ser jo qui es va posar malalta i es moria. Vaig estar ingressada més d'una setmana, i quan la Johanna em va donar el llibre, jo estava ben tapadeta al llit del nostre dormitori, a Hägersten, on m'havien traslladat en ambulància via Uppsala per fer-me una biòpsia de fetge. No m'enrecordo del resultat, no m'enrecordo gaire del començament de l'estiu, però de l'apartament no me n'oblido, ni del llibre, ni d'ella. La novel·la es va dissoldre en la febre i el mal de cap i va passar a formar-ne part, i just allà hi ha el fil que duu fins aquí, una vena emocional amb una càrrega de febre i perill que m'empeny cap a la prestatgeria a buscar precisament aquella novel·la. La febre i el mal de cap que no es rendeixen, l'embull de pensaments inquietants davant dels ulls, una urgència que s'anuncia amb un xiuxiueig —jo això ho reconec perquè ja ho he viscut abans, amb el carregament de paracetamol a terra, al costat del llit, que no serveix per a res, i les ampolles d'aigua amb gas que buido sense apagar la set. De seguida que tanco els ulls comencen a circular les imatges: peülles de cavall al desert, fosc de soterranis humits amb fantasmes silenciosos, cossos sense forma ni confins, vocals que se m'adrecen a crits, és a dir el menú complet de malsons des que era una nena petita, i tot plegat amanit amb la mort i el no-res que acompanyen el fet de pensar en la malaltia.

La literatura era el nostre joc preferit, de la Johanna i meu. Ens recomanàvem autors i temes l'una a l'altra, i èpoques i regions i obres en concret, tant antigues com

contemporànies, i de gèneres diversos. Teníem gustos similars, però amb prou diferències perquè el conjunt fos interessant. En algunes coses discrepàvem (Oates, Bukowski), altres ens deixaven indiferents (Gordimer, la literatura fantàstica), i després hi havia el que ens agradava a totes dues (Östergren, Krilon, Lessing). Jo podia endevinar la seva opinió sobre un llibre en funció del ritme amb què el consumia. Si anava de pressa (Kundera, les novel·les policíaques), sabia que s'hi avorria i que s'afanyava a acabar-lo, i si els llegia massa a poc a poc (*El timbal de llauna*, la ciència-ficció en conjunt) també volia dir que s'hi avorria però que, alhora, s'hi esforçava. Ella considerava que tenia l'obligació d'arribar al final de qualsevol llibre que hagués començat —igual que arribava al final de qualsevol curs, article o projecte. Hi havia en ella una disciplina profundament arrelada, una mena de respecte per la missió que tingué, per molt desesperada que pogué semblar. M'imagino que ho havia après a casa, dels seus pares, que eren persones creatives, decidides i constants. Solia dir que enllestir les tasques era una manera d'encarar el futur lliure de càrregues, de disposar d'allò que ella anomenava *tabula rasa*. Perquè la Johanna vivia en una sola direcció, cap endavant, cap endavant. Això ens diferenciava; jo, n'acabava pocs, de projectes importants. Després d'un any de treballar als magatzems Pressbyrån em vaig matricular a un munt de cursos de la universitat, que llavors deixava a mitges o ajornava, fins que vaig posar-me a escriure de debò. I ni tan sols quan vaig prendre la decisió d'intentar dedicar-me a la literatura a temps complet, no era capaç de seguir la plani-

ficació que jo mateixa em marcava, sinó que podia ben ser que passés dies sencers passejant sense rumb pels carrers d'Aspudden, Mälarhöjden, Midsommarkransen i Axelsberg. Era una època en què encara hi havia força activitats més aviat sòrdides a l'àrea propera al centre de la ciutat, com ara clubs de motoristes, estudis de tatuatge, videoclubs foscos com una gola de llop o salons de bronzejat amb raigs UVA. Les estacions del metro eren brutes i tètriques. Hi vivien costat per costat persones de tota mena, oficinistes que anaven cap a la feina amb la cartera a la mà, artistes que llogaven tallers a bon preu a la zona industrial, drogoaddictes que vivien als blocs on la policia feia batudes, homes grans asseguts a la plaça amb ampolles de cervesa lluint la morenor; tots vivien barrejats a les cases de tres plantes dels carrers sinuosos plens de botigues amb sostres baixos i olor d'espècies exòtiques, i de restaurants senzills de menú decorats amb tons marrons on jo em quedava asseguda en una cantonada, amb el plat buit en una safata de plàstic, bevent les últimes gotes de cervesa fluixa i observant detingudament els altres clients de primera hora de la tarda. Tenia al davant un bloc de notes, i sempre duia un bolígraf triat amb tota la cura, però poques vegades els feia servir. Podia semblar que estigués molt dedicada a la tasca, però no era el cas, i a la pila de llibres damunt de la tauleta de nit sempre n'hi havia un parell a mig acabar. Els que m'estimava més llegir eren els que m'absorbien de tal manera que no els podia deixar, cosa que em passava amb quasi tot, i és per això que hi havia poques obligacions a la meua vida, potser massa poques. De fet, amb prou feines ha-

via tingut cap obligació que no hagués rebutjat immediatament. Amb aquell punt de partida, no es podia obtenir cap *tabula rasa*, i m'imagino que la Johanna no podia interpretar aquella inèrcia inherent a mi sinó com un repte. Hi havia en el seu ritme i el seu entusiasme alguna cosa que em provocava la necessitat d'afanyar-me, d'ocupar-me de les coses. Potser era aquell aspecte de la seva personalitat el que em feia sentir tan segura de la nostra relació. Era ella qui m'havia iniciat, i no tenia cap intenció de rendir-se. No se n'aniria, no sucumbiria a cap temptació de deixar-me. Jo em relaxava, em deixava anar. Era tan íntegra, ella, tan devota i lleial. Algun dia decidiria trencar la relació? No, pensava jo. Mai.

El llibre que tinc a la mà és la *Trilogia de Nova York*. Auster, tan hermètic però tan àgil, tan senzill i tan torturat, paranoic i alhora lúcid, i amb un cel obert entre cadascuna de les paraules. La Johanna i jo estàvem d'acord en això, i quan al cap d'un parell de setmanes em va baixar la febre, el vaig rellegir per buscar-hi defectes, per veure si podia penetrar-hi o fer que m'avorís, però no vaig trobar-hi ni un sol passatge on grinyolés res, i al cap de poc vaig llegir *El Palau de la Lluna* i em va provocar la mateixa exaltació. Auster es va convertir en la meva estrella polar, tant per llegir com per escriure —fins i tot quan, més endavant, el vaig oblidar i vaig deixar de comprar els seus llibres quan sortien publicats. La senzillesa esmolada va perdurar com un ideal que al principi anava associat al seu nom i després va continuar sense ell. Hi ha llibres que tendeixen a quedar-se al moll de l'os de qui els llegeix molt

després que els detalls i els noms hagin desaparegut de la memòria, i quan, al cap d'un temps, vaig visitar per fi Brooklyn per primera vegada, vaig anar a buscar la seva adreça com si fos la cosa més natural del món. Allò va passar un parell d'anys després del canvi de mil·lenni, i la Johanna ja feia molt que m'havia deixat; per algú altre, sense avisar i d'una manera brutal, geladora. Aquell dia que em vaig quedar mirant bocabadada l'escala que s'enfilava per l'edifici de totxos marrons on Paul Auster i Siri Hustvedt van viure i van escriure els seus llibres, feia un temps que sortia amb un home que aleshores menjava unes creps en una cafeteria, una mica més avall, amb la meva filla. Totes les característiques presents en els plecs del temps em permetien ser allà, a Park Slope, com si tingués la Johanna arran i la pogués sentir dient alguna cosa sobre l'atzar que jo entendria molt més endavant, i com si totes dues poguéssim veure moviment rere una de les cortines del pis de dalt.

La malària no introduïa en el meu cos només aquella febre, sinó també una mena d'infinitud, i la malaltia semblava un estat permanent de la meva persona. Havíem anat a saludar dues amistats seves que treballaven en el que llavors s'anomenava «roda d'ajut humanitari», un concepte on semblava que hi cabia quasi tot. Fins i tot després d'haver passat un parell de setmanes relacionant-nos amb aquelles persones, la seva tasca apareixia als meus ulls com una cosa difusa. Una d'elles feia una pel·lícula per a una organització, i la pel·lícula havia de projectar-se en una conferència, si és que la conferència s'acabava fent i si és que la pel·lícula s'acabava rodant. I l'altra feia la impressió que la seguia

només per portar el trípod de la càmera amunt i avall. Havien de quedar-se allà tres mesos i després marxar cap al sud. L'última nit a la tenda davant del Serengueti i al país, ningú de nosaltres no es va fixar en el mosquit que m'havia picat, tot i que compartíem la mosquitera, però a l'avió que em duia a casa vaig descobrir tres picades al colze. La Johanna se n'havia escapat. De fet, la febre no em va durar més de dues o tres setmanes, potser quatre, però semblava que m'hagués passat mesos al llit. La Johanna em mullava el front, em comprava dolços a la pastisseria de la plaça, just el que calia per fer-me passar la mica de gana que tenia. No li agradava gens veure que sortits que tenia els malucs, deia, tot i que jo m'adonava que, en secret, la fascinaven. Em feia sopes amb nata i pa cuit al forn, on deixava caure tot de trossos de mantega. Jo li agraiïa tot plegat, el menjar i els obsequis, els llibres de butxaca acompanyats de notes poètiques. Ella venia d'una família afectuosa de classe mitjana alta de Täby, i així era com s'oferien els regals a casa seva, sense necessitat de cap ocasió especial, embolicats amb elegància i amb una nota ben bonica sota el llaç. Sempre que arribava un regal, es creava una sensació com de celebració, encara que fos una cosa senzilla donada sense escarafalls a l'hora de dinar. En el món de la Johanna, la importància dels regals no residia només en el contingut i l'embolcall, sinó també en el grau de sorpresa, en el moment en què s'oferia i en la referència al passat i a un eventual futur. Cada obsequi estava envoltat d'una xarxa de complicitats, de picades d'ullet i de sobreentesos. De mica en mica, els regals es van anar convertint en

una càrrega, perquè jo no donava l'abast. En feia massa, massa cars i massa plens de promeses, i a més la Johanna tenia un bon gust que a mi em faltava, va trobar el rellotge perfecte a la botiga d'un museu, i en un cinema amenaçat de tancament va comprar una safata amb un cartell d'una pel·lícula imprès. Encara els tinc tots dos, i els meus fills m'han preguntat qui era la Monika i qui havia passat un estiu en blanc i negre amb ella, i el rellotge és en un necesser, espatllat i sense la corretja, però no n'he trobat mai cap de tan preciós. Com que la Johanna em va deixar d'una manera tan sobtada, tan brutal, vaig llençar molts regals, i d'altres els vaig tancar en unes golfes i els vaig anar traient més endavant a mesura que es refredaven les emocions. El que menys importància tenia dels regals era el valor econòmic; no parlàvem mai de diners, nosaltres. La Johanna no va demanar mai cap crèdit per pagar-se els estudis, com fèiem els altres (ens vam conèixer a classe de periodisme a la universitat); en canvi, tenia una Visa vinculada a un compte que els seus pares omplien a mesura que ella gastava. Per a mi, que havia marxat de casa amb setze anys i vivia amb els meus propis mitjans des d'aleshores, i que ja portava uns quants estudis universitaris iniciats a l'esquena, cada despesa exigia el sacrifici d'alguna altra part del pressupost. Llevat dels llibres, dubto que ella conservi res del que li vaig regalar mentre vam viure juntes: la càmera fotogràfica de butxaca, el batí de seda d'imitació, els dibuixos emmarcats d'un autor de còmics que llavors estava de moda i ara no se'n recorda ningú. Els regals que jo li feia, el fet mateix d'oferir-los-hi, em deixaven amb un

sentiment de mancança, perquè, encara que jo no ho volgués, sempre recordava el que m'havien costat i que pocs que eren comparats amb els seus, i que maldestra que era jo comparada amb ella, i de sobte em venien al cap els diners i el que podia implicar tenir aquell poc gust estètic que m'era innat. Tot plegat només existia al sotabosc de la nostra vida en comú; no en parlàvem. Potser hi havia una certa dosi de violència en aquella manera seva d'oferir-me regals, una mena de superioritat triomfal que s'expressava cada cop que em llançava una capseta rectangular per sobre de la taula (un collarret amb granadura irregular de plata), o que jo em trobava un embalum a terra a la sala d'estar (uns patins de travessa amb les botes i els bastons i tot) o un llibre acabat de publicar ben embolicat a sobre del coixí (*Sorgegondolen*, de Tomas Tranströmer), o quan ella arribava a casa amb un paquet de la pastisseria Gunnarsons i me'l feia balancejar davant de la cara fins que el deixava a la taula entre les tasses de te. Era un tipus de generositat que no li costava res però que ella sabia que jo no podria igualar mai i que per tant li concedia un avantatge clandestí. Quan se m'acabaven els diners, era ella qui omplia la nevera i el rebost amb formatge que comprava en una parada del mercat i amb suc acabat d'espremer i cafè acabat de moldre en una bossa de paper de color marró que portava de la botiga de cafès de Linnégatan. Alguna vegada, segurament just després que s'acabés la relació, vaig pensar: ¿és aquest l'aspecte de la violència estructural? ¿Educar inconscientment algú altre en l'art de fer regals, on adquirir-los i com presentar-los? ¿No comprar els pantalons, la salsa

pesto, l'ordinador o la paella més barats, com jo estava acostumada a fer, sinó els millors? Al cap d'un parell d'anys, vaig comprendre que tots aquells pensaments sobre la violència latent en els regals eren només imaginacions meves, sorgides del sentiment d'haver estat abandonada, fabricades en retrospectiva perquè era conscient del mal que m'havia fet la separació. La Johanna em va regalar la *Trilogia de Nova York* senzillament perquè em volia bé, i els petons de la nota que l'acompanyava (que ella s'hauria estimat més dipositar en els meus llavis) eren tan genuïns com ho poden ser uns petons fets de tinta blava a la guarda d'un llibre.

Llegir quan estàs enfebrada és com jugar a la loteria; el contingut dels textos tant pot ser que se t'encalli com que et penetri profundament a través de les obertures que l'augment sobtat de la temperatura corporal deixa exposades a la impensada. És per això que la *Trilogia de Nova York* em va commoure d'una manera que no he pogut entendre mai, i és per això també que l'he recuperat quasi vint-i-cinc anys després, avui que una febre completament diferent em crema rere els ulls. Una febre completament diferent, he escrit, malgrat que totes les febres són la mateixa. Els mateixos malsons, la mateixa angoixa. Quan el temps es comprimeix, que és el que passa sovint en un accés de febre, és quan, de cop i volta, puc sentir-me a prop de la persona que era jo mateixa fa vint-i-cinc anys. A 39 graus ets a la ratlla del deliri, però, en canvi, una mica per sota, al voltant de 38, apareix una depressió del terreny clarament visible en què, la veritat, no em fa res passar-hi els dies. És un espai en què

abaixes la guàrdia i se't poden presentar les formes del passat sense que tinguin l'aparença de fantasmes. Els 38 graus són una temperatura a què la capacitat del cos de continuar viu resta intacta, mentre que l'interès per ser un ésser social ple de vigor i per estar al dia del que passa minva, i si et trobes en aquest estat, comptar amb la presència de les persones del passat al voltant com quan una gossada se't belluga entre les cames t'ofereix una confortable lassitud enmig de la depressió. Recordo les febrades de la infància, aquelles febrades d'abans de l'aparició dels termòmetres ràpids, quan l'acte de prendre't la temperatura exigia vaselina i tenacitat i la mare observava la petita columna platejada amb la ratlleta blava i constataba allò que el meu cos ja experimentava: 38 graus, un dia de mandrosa dissipació amb unes parets primes entre el món i jo. Amb 38 graus ja no hi ha res que em xiuxiegi «som-hi, endavant». I, ¿que no és precisament això, l'essència profunda d'aquest món, aquest tic-tac incessant? Endavant, endavant.

El curs universitari en què ens vam conèixer el vaig deixar abans que s'acabés el semestre. La Johanna m'havia engrescat, m'havia encomanat l'entusiasme suficient perquè decidís donar una oportunitat a l'escriptura, i em vaig posar a la feina amb el projecte de narrativa que ja feia temps que em rondava pel cap. Girava al voltant d'un tema únic i consistia en un conjunt de relats curts que podria haver estat bo si n'hagués enllestit uns quants més. Avançava un tros, fins a la meitat o una mica més de cada relat, i llavors defallia. Endavant és una direcció que només serveix per als que

van amb pressa, i jo dedicava dies sencers a polir frases que més tard esborrava del tot. La Johanna va acabar els estudis, només faltaria, i el seu pare, que tenia influències, li va aconseguir una feina a la ràdio local. Quan tornava a casa, cap a les sis o les set del vespre, se'm posava al darrere, vora el gran escriptori, i mirava la pantalla, si jo l'hi permetia, cosa que passava la majoria de vegades, i llavors assentia amb el cap i somreia, i hi feia bona cara fins i tot quan a la pantalla hi havia pràcticament les mateixes frases que el dia abans. Jo no havia deixat mai que ningú llegís el que escrivia, però amb ella em semblava una cosa del tot natural —probablement perquè la Johanna analitzava amb una atenció plena tot el que jo era capaç de treure de mi mateixa. Malgrat ser conscient que barrejava els petons als llavis amb el judici que li mereixia el meu text, la seva bona predisposició m'encoratjava. Allò es va convertir en un joc en què els seus consells podien arribar a ser tan específics que posava el dit a la pantalla i deia, per exemple, «també podria ser que s'ajuntessin al final», o «fes que estigui més boja, aquesta», i l'endemà, quan tornava a casa, s'ho trobava fet. Va resultar que cada relat necessitava un toc seu per arribar a completar-se, com si no tan sols em pogués llegir la ment millor que jo mateixa sinó que, a més, només ella pogués veure on podia dur la narració. Es va originar una cosa que s'assemblava al plaer pel treball, i vaig aconseguir establir una rutina per posar-me a escriure que implicava una mena de producció diària. En certa manera, gaudia de superar els alts i baixos que provocava la feina, i em trobava que l'esforç que hi posava un dia

tendia a poder-se repetir l'endemà i els dies posteriors. Al cap de poques setmanes, el costum d'escriure havia substituït la pura inspiració del moment, que era el que abans em feia engegar però que no em permetia passar mai d'un parell de pàgines cada vegada, sabent que sols en sobreviurien, amb sort, un o dos paràgrafs després d'una bona revisió. Vaig créixer, vaig superar la por, treballava d'una manera sistemàtica, amb perseverança, escoltava els elogis i les opinions de la Johanna, escrivia de valent, escrivia millor, continuava escrivint. El desànim que solia turmentar-me havia desaparegut miraculosament. Ara em trobava a l'habitació de la Johanna, en una abraçada càlida i productiva. Ella acumulava expressions superlatives, semblava una campanya de promoció, i les seves paraules es van convertir en una mena de confirmació que jo havia triat el bon camí. Després, quan va desaparèixer amb els seus llibres i la seva roba i em va deixar sola en un apartament polsegós que jo no podia pagar i un mobiliari que no volia tenir, vaig comprendre que tota aquella adoració que em mostrava m'havia entrellaçat amb ella. O, més ben dit: havia fet que la meva capacitat estigués entrellaçada amb ella. Juntament amb la Johanna, va desaparèixer la meva única lectora, la meva millor lectora, la meva lectora més escrupolosa i la que més m'encoratjava, i els obstacles per assegurar-me a escriure altra vegada es van tornar insuperables. A mesura que passaven els anys vaig intentar, conscientment o inconscient i més vegades de les que soc capaç de comptar, reproduir amb altres persones aquelles mateixes circumstàncies. Després de la Johanna vaig sortir amb homes i

dones amants de la literatura però que no volien llegir el que jo escrivia, o que sí que volien però no entenien res, o que entenien alguna cosa però no tenien res a dir-ne que valgués la pena, o que directament no entenien per què volia escriure, jo; i homes i dones que els agradava la literatura equivocada (només novel·la políciaca) o la mena correcta de literatura però per raons equivocades (Ellroy, perquè és dur de llegir) o que els agradava el mateix que a mi i per les mateixes raons però no trobaven que hi hagués cap motiu per parlar-ne, o que senzillament eren de l'opinió que les paraules impreses havien quedat obsoletes com a forma d'art. Cap d'aquelles persones no va aconseguir que els petons als meus llavis es barreassin amb res més. Els petons queien allà on queien (als meus llavis), mai a cap altre lloc de la meua vida ni dels meus intents de crear res.

Potser és l'atzar el que em desvetlla el plaer de rellegir la *Trilogia de Nova York*, però és més aviat la febre el que em tensa el nervi que em recorre les vèrtebres cervicals i em passa més avall de la gola inflada fins al lloc on rauen els malsons i les esgarrifances. Segons com, la vida es renova cada dia, cada segon, però vist d'una altra manera, torno constantment al mateix indret del meu interior. La Johanna i jo havíem començat a adorar l'atzar, com totes les parelles que s'han conegut precisament per aquesta mena d'atzar, i era per això que els llibres d'Auster ens tenien tan fascinades. No hi ha cap altre escriptor que introdueixi tan conscientment l'atzar com a actor de tot el que passa. Quan ens vam conèixer, totes dues estàvem compromeses, ella amb una dona i jo amb un home que feia poc que m'ho havia

proposat, i la casualitat havia volgut que totes dues ens matriculéssim al mateix curs de la universitat. Abans del curs introductori i tot, jo ja sabia que ho deixaria córrer, però tot i així vaig anar a les conferències i vaig fer el primer examen, i en acabat només vaig trobar un lloc per seure al bar. El dia abans, les nostres mirades s'havien creuat a l'aula, a través de la gentada. Al bar, la Johanna estava asseguda a la punta d'una taula gran; duia una camisa negra sense coll i uns texans, i un corrent sorgit dels nostres avantbraços va començar a circular per la taula i va electrificar l'esdeveniment fins ben tard a la nit, quan allà ja només hi quedàvem ella i jo. El di lluns següent vam trencar cadascuna amb la seva parella en dues escenes independents però tanmateix interconnectades, i una setmana més tard ens en vam anar a viure juntes a un apartament de Hägersten que un company de curs havia heretat d'un familiar i volia posar a lloguer. Jo tenia vint-i-set anys i la Johanna vint-i-quatre. Ens hi vam instal·lar de la manera que només fan les persones que estan segures que viuran juntes una llarga vida, com si s'establís una garantia que res no ens separaria fins a la mort. Vam barrejar els llibres respectius i altres coses sense distinció i sense marques de cap mena, i tot el que compràvem (la batedora, els mobles del balcó, *De döda pjäserna*, de Lars Norén) donàvem per descomptat que era perquè ho féssim servir totes dues, no calia ni tan sols esmentar-ho. No fèiem cap pla de futur, ni reserves per al teatre, ni viatges, ni festes, ni la idea de mudar-nos de pis, que no ens involucrés a totes dues, i el pas del temps acreixia les referències i experiències compartides fins que, al final, ens

van omplir a vessar la vida. Ella era la protagonista de la meua existència. La meua vida era la Johanna, les converses que teníem, el lloc que compartíem a la Terra. No estaria mai més tan segura de tenir algú al meu costat de debò. Ni tan sols molts anys més tard, quan vaig contemplar per primera vegada els ulls negres de la meua filla acabada de néixer, havia d'estar tan segura de tenir algú al meu costat.

En aquella època, a mitjans dels anys noranta, els llocs com la creperia Fyra Knop eren poc habituals. Aquelles taules de fusta sense cap decoració, aquell home dret que escampava la massa a les paelles rodones per fer les creps, les escales de l'entrada i les robustes ampolles de litre de sidra, encara tenien un cert aire rústic. El local era petit i estava ple de fum, les taules estaven molt juntes i sovint se'ns hi allargava la vesprada, allà dintre, com si el temps adquirís un ritme diferent, més internacional. El cambrer duia un drap de cuina plegat penjant de la cinturilla del davantal i repetia les comandes en francès sense apuntar-les enlloc, i de tant en tant —en un gest que era pur teatre, cosa que no li llevava ni un gram de perfecció—, treia el drap i fregava una taca invisible d'alguna taula. Entre les sis i les onze, sonava constantment la campaneta de la porta del local i la gent hi ficava el cap per veure si hi havia alguna taula buida, i a l'hivern, cada cop que passava allò, de l'interior sorgien nuvolets càlids de vapor i de fum de tabac que s'escampaven per la vorera. Hi anàvem amb companys de curs, seus i meus, amb la meua millor amiga, la Sally, i d'altres; amb els germans i les germanes de la Johanna o amb un grapat dels seus

nous col·legues de la feina a la ràdio local. Es tractava d'arribar-hi a temps d'agafar una de les taules més grans i llavors deixar que el vespre s'allargués lliurement mentre els plats i les ampolles anaven i venien, galettes amb formatge de cabra i mel i espinacs, i creps amb xocolata i pistatxos i sucre de canya, i la Johanna i jo menjàvem l'una del plat de l'altra com germanes, d'una manera que jo no havia pogut fer mai i que no podria fer després amb ningú més. Podíem menjar-nos una galette quan hi arribàvem cap a les sis i després esperar-nos un parell d'hores per a la següent. Mentrestant, tant la gent com els llocs que ocupaven a la taula canviaven, els cendrers s'omplien i es buidaven, els temes de conversa sorgien, es pansien i tornaven a néixer. Llavors, potser cap a les vuit, demanàvem una nova ronda de galettes o de creps i tot tornava a començar. L'home del drap de cuina venia i fregava taques i s'enduïa gots i ampolles i parlava francès amb la Johanna i amb els altres que l'entenien. Més tard, ella i jo pujàvem al metro de la línia vermella a l'estació de Slussen per tornar cap a casa, ens assèiem davant per davant i continuàvem xerrant. Tot plegat era com una única conversa que no s'interrompia ni tan sols quan estàvem allunyades l'una de l'altra, ni tan sols el primer Nadal que vam passar cadascuna per la seva banda. Per part meva, aquella conversa amb la Johanna va continuar molt de temps després que ella hagués marxat. Potser encara dura.

Va ser en acabat d'un d'aquells vespres a la Fyra Knop quan vaig notar per primera vegada el canvi de clima, l'espectacle que després vaig acabar anomenant

«la gelor». Per descomptat, quan escric això menteixo, perquè ho percebia des del principi, la manera que la Johanna tenia d'estar en un moment determinat completament pendent de mi i llavors, tot d'una, contestar al telèfon com si fos en una oficina; o a l'inrevés: podia arribar a casa, penjar la jaqueta a la paret i deixar anar una invectiva sobre ves a saber què que li hagués passat aquell dia, i llavors, enmig d'una frase, mirar-me i dedicar-me un somriure, i tot plegat en l'espai d'una inhalació. Tenia la capacitat d'estar tranquil·la, fresca, i tot d'una canviar d'humor a voluntat. Era una mena de do especial que no encaixava gaire amb les altres habilitats seves. A mi, aquella manera de connectar i desconectar, m'admirava i em neguitejava alhora. Significava que la Johanna tenia allò que s'anomena «control absolut», cosa que, en aparença, és senyal de maduresa, però que al mateix temps li atorgava un aire deshumanitzat, una temperatura que no era humana. Jo, per la meua banda, podia estar-me un vespre sencer rumiant respostes, incapaç tant d'apagar com de posar en marxa un grapat d'emocions. El passat no m'ha deixat mai de petja, i sé que a la Johanna li semblava lamentable. «Deixa-ho córrer», em deia sense que jo tingués ni la més remota idea de com aconseguir-ho. Jo no era capaç de decidir si desprendre'm d'un sentiment o altre o conservar-los, més aviat eren ells mateixos els que, al final, solien rendir-se i deixar-me en pau.

Aquell vespre, quan tornàvem a casa en metro des de Slussen, va pujar a Zinkensdamm un home borratxo i prudent que es va asseure a l'altre costat del passadís i es va posar a parlar amb nosaltres d'aquella manera

que la gent solen parlar de vegades quan van beguts. A nosaltres no ens venia de gust interrompre la conversa que teníem i no li vam fer cas, i jo li vaig adreçar un lleu somriure de rebuig, però com que l'home continuava amb la xerrameca, més aviat per a ell mateix, diria jo, la Johanna es va tombar a mirar-lo i li va etzibar una esbroncada perfectament formulada i amb una fredor que glaçava la sang. No l'havia sentit mai parlar d'aquella manera a ningú, em sembla recordar paraules com «tros de tifa», «cara de cul» o «pixum de porc», i en acabat es va tombar altra vegada cap a mi i li va canviar de cop l'expressió de la cara. Era com si s'hagués posat i tret una màscara mentre es girava, cosa que havia durat un segon, però jo no vaig saber identificar si quan va tornar a la nostra conversa se la treia o se la posava. Mentre jo, tan sensible i tan aprensiva davant dels conflictes, mirava l'home de cua d'ull, la Johanna continuava la conversa amb mi amb tota la naturalitat del món. Jo esperava el moment que se li escapés el riure i revelés que tot plegat era teatre, o que fes alguna mena de comentari sobre l'incident, però la Johanna va continuar xerrant, l'home va baixar a Liljeholmen i nosaltres vam seguir el nostre trajecte. Quan ens ficàvem al llit, vaig dir-li: «És innat en tu?». Ella no ho va entendre, semblava veritablement desconcertada. «La capacitat per canviar d'emocions. Amb el borratxo aquell del metro. No se't veia gens alterada». La Johanna es va posar a riure. «És que no ho estava, d'alterada. Gens ni mica». Va esperar, tota somrient, que jo continués. «L'has escridassat com si res. Parlaves com si li demanessis l'hora», vaig dir. Es va arronsar d'espat-

lles. «I què?». Li vaig agafar la mà, com per suavitzar el que li deia. «És que m'ha impressionat veure com podies parlar-li d'aquella manera i després continuar la nostra conversa sense ni parar-te a respirar. Com si no *sentissis* res». La Johanna va remenar el cap i em va deixar anar la mà. «On vols anar a parar?». Ja no somreia. La temperatura entre nosaltres va baixar i jo em vaig penedir d'haver tret el tema. Després d'aquell breu episodi amb l'home del metro, que ni ella ni jo no vam tornar a esmentar mai més, vaig comprendre que la «gelor» formava part de la seva manera de ser —però no com un defecte, sinó com una eina, una petita àrea de glaç que li era ben útil.

La decisió de no tornar a intentar escriure la vaig prendre uns quants anys després que la Johanna se n'anés, i va ser a la impensada, mentre tallava ceba a casa de la Sally. Havia anat a un altre taller d'escriptura aquell estiu sense acabar cap dels relats que havia començat. Els altres participants de seguida van captar com el professor se centrava en la fluïdesa i en acabat van tornar cadascun a casa seva amb la carpeta plena de manuscrits acabats. El curs era obert a tothom sense distinció, hi havia gent jubilada plena de vitalitat, joves ambiciosos i unes quantes persones que s'hi havien apuntat més que res per asseure's al vespre al gran parterre de gespa del centre de formació i prendre una copa de vi —però tots estaven contents i tots van acabar el curs. Jo me'n vaig diferenciar, tant en una cosa com en l'altra. El primer dia em vaig aliar amb el professor i vaig intentar guanyar-me'n l'aprovació. Va dir que els meus textos tenien una cosa que ell anomenava

«un gust melancòlic pels detalls» i una altra que anomenava «precisió inexacta», i jo vaig dedicar força temps a mirar d'entendre què podien significar aquelles abstraccions, fins que vaig adonar-me que ell deia si fa no fa el mateix a tots els participants; dels seus treballs en destacava un «agut distanciament» o una «brutalitat que desarma», o bé s'inclinava per una «resistència lluminosa». Tothom tret de mi semblava trobar un sentit a aquelles bajanades. El professor era escriptor, amb una producció al darrere de novel·les i una antologia de poemes, i parlava del seu propi estil en termes de «màgia creativa», «procés del subconscient» i «capricis amansits de la presència de l'espai». La Sally es trencava de riure quan l'hi vaig explicar, però després em va mirar i va brandar el cullerot amb què remenava una cassola d'espinacs amb all. «Tot i que amb això d'un gust melancòlic pels detalls, l'ha encertat». Fèiem una lasanya, la meva filla dormia a la cadireta, al rebedor, vaig engegar el forn i vaig treure una ceba grossa del rebost, en vaig tallar l'arrel i el grill groguenc que li havia començat a sortir a l'altra punta, i llavors es va presentar de sobte un d'aquells instants tan inusuals en què tot se m'apareixia amb una nitidesa absoluta: el meu tercer taller d'escriptura sense resultat, i els meus amics, comprensius però desconcertats, i que havia permès que d'altres em mantinguessin, que havia demanat préstecs per a estudis i altres menes de préstecs i feines extra per poder tornar el que costava aquell espai interior meu. Vaig pelar la ceba i en vaig deixar caure els tels cruixents a la pica, tot seguit vaig agafar una fusta de tallar, vaig partir la ceba

per la meitat i la vaig fer a trossos grossos. De sobte, vaig veure ben clar que aquell espai interior meu ja s'havia tancat, al final del segle passat. Era una simple constatació, com quan dones un cop d'ull per la finestra a veure quin temps fa i dius «plou». La constatació següent va arribar tot seguit de la primera i era igual de simple i de cristal·lina: tota aquella dedicació a l'escriptura era un esforç en va per aconseguir una cosa que s'havia perdut per sempre. La ceba estava a mig tallar, la decisió a mig prendre. La tercera constatació va adquirir la forma d'una imatge: una planura allà al davant sense cap exigència d'ambició, sense necessitat d'idees, sense plans ni vanitat. Sense fracassos continus. Em rendia i m'alliberava. Les paraules que es fan servir per dir «perdó» i «llibertat» són les mateixes en molts idiomes, és com si no necessitessin cap explicació, però jo aquell dia em vaig adonar que podia dir «deixa-ho córrer» en una sola exhalació. Les anelles de ceba eren perfectament circulars. La Sally em va mirar. «És per la ceba?». Aleshores va agafar la fusta de tallar i va arrossegar les anelles cap a la paella. «O plores de debò?».

La Johanna havia passat a ser un personatge del passat, un de tants, i si no s'hagués convertit en un personatge públic, segurament m'hauria estat més fàcil oblidar-la. Aleshores, el record hauria empal·lidit i se m'hauria fet present en els esparsos episodis de febrada i en els moments d'autocompassió i melangia, s'hauria esmicolat i diluït, i tal com passa amb les pintures mal restaurades, només n'haurien quedat uns quants fragments dispersos. Potser en passar per davant de la

Fyra Knop m'hauria arribat una olor acompanyada d'una veu, o li hauria dedicat un pensament fugaç mirant l'aparador de la botiga de cafès de Linnégatan, o m'hauria aturat un moment a llegir un article sobre la laboriosa creació de *Sorgegondolen* arran de la mort de Tranströmer. Igual que la majoria de les persones que han vist com les deixava la parella, jo nodria l'esperança de deixar, senzillament, de veure-la; formava part de la naturalesa de les separacions, creia jo, que si no la podia tenir al meu costat sempre, no la voldria tenir mai al meu costat, no voldria sentir-ne el nom ni veure'n la cara ni res que em portés el record dels seus petons (als meus llavis). La ruptura va ser abrupta i freda com el gel, tot es va acabar en menys d'una setmana (una nota d'amor a la butxaca de la jaqueta, una ullada a través del forat de la bústia d'una porta desconeguda, trucades nocturnes, sanglots enmig del trànsit en hora punta, caixes de mudança en trasters massa petits), i després em vaig trobar asseguda al sofà de la Sally nits senceres, amb vi i cafè, completament immòbil, més impotent que mai, i només sabia una cosa sobre el meu futur: que no volia tornar a veure la Johanna mai més.

Ara bé, igual que tenim ben poca elecció sobre la manera com ens morirem, tampoc no podem triar gaire quin aspecte tindrà la continuació d'una relació trencada. La seva carrera avançava a tota velocitat i, aparentment, sense límits, com si la nostra vida en comú hagués estat un trampolí. Ningú no se n'estranyava, hi havia alguna cosa en ella que s'ajustava perfectament a la vida pública, tenia la mirada, el somriu-

re i una bateria sencera de recursos que semblava inesgotable. En un minut es podia orientar i formar-se una opinió a propòsit d'un tema, o més ben dit: una suposada «opinió», un punt de vista que —com si es tractés d'un joc— podia passar a ser el contrari en un instant, com si el tema en si fos un apèndix insubstantial de l'elasticitat verbal que es podia exhibir a la llum que ella irradiava. Era una cosa que portava de casa, on l'habilitat per argumentar es considerava molt més important que el contingut de la qüestió a debat, i on els sopars formaven part de la competició de retòrica que s'havia estès al llarg dels poc més de vint anys que hi havia viscut i que es reiniciava cada vegada que anava a visitar els pares. Els germans i les germanes de la Johanna eren com ella, igual de disposats a permetre que qualsevol tema es dispersés per transformar-se en la suma de les parts. A la família de la Johanna, ningú no alçava la veu, només s'introduïen matisos addicionals de ritme i quantitat. A mi m'atreïa, allò, ho inhalava, deixava que la manera de parlar i de ser de la Johanna m'impregnessin, i llavors m'hi vaig adaptar, en vaig crear la meua pròpia versió, vaig permetre que ella em canviés per sempre. El jo, o més ben dit el que anomenen «jo», no és sinó el que ens queda de les persones de qui hem estat arran. Jo adorava les paraules i els gestos de la Johanna i vaig deixar que passessin a formar part de mi, expressament o no. És això el que hi ha al cor de les relacions que mantenim, i és per això que, en certa manera, no acaben mai.

La veritat és que des del principi, quan li van donar la primera feina a la ràdio local, em va semblar evident

que només era qüestió de temps que fes aparició a la vida pública. Al cap d'un any de deixar-me ja feia llargues entrevistes a la ràdio nacional, i jo sentia la seva veu rasposa pertot arreu, o això em semblava, fins i tot en programes d'altres, i de mica en mica el seu nom es va convertir en un *nom conegut*, va fer de corresponsal a l'estranger durant un temps, sortia a les fotos de les estrenes i concedia entrevistes a diaris, i apareixia a diversos programes de la tele. La consideraven una presentadora molt competent, si bé una mica freda. És així com es va trencar el vincle que teníem: per la meua banda, sense trencar-se del tot. El seu nom, que residia en un raconet del meu record —un raconet on s'esslanguia—, ara és un nom que sorgeix de la meua ràdio i del meu televisor i que es pronuncia amb un caire del tot diferent, un nom que és part del poti-poti de noms famosos i mig famosos que, juntament amb les cares, giravolten per l'esfera pública. De vegades algun conegut em pregunta, «aquella presentadora, oi que tu i ella...?», i tot seguit fa un somriure ple d'expectació on ja veig que sap la resposta, i que l'únic que vol és una mica de xafarderia sobre temes íntims. La majoria de les vegades contesto negant-ho, d'altres dic alguna cosa de l'estil de: «Va durar tan poc que amb prou feines me'n recordo», i de vegades, «sí, però fa segles, d'allò». Una cosa que no faig mai és respondre amb algun detall despectiu, perquè la xafarderia m'acabaria enfonsant a mi mateixa. Més aviat miro de suposar què contestaria la Johanna si li fessin la mateixa pregunta a ella. «Amb prou feines me'n recordo» i «fa segles, d'allò» deu ser això, si fa no fa, el que diria ella si algú li demanés per mi.